

UOT 7:001.8

MEHRİBAN ŞAMSADİNSKAYA*

MÜASİR DÖVR AZƏRBAYCAN MODASINDA ORNAMENTAL ƏNƏNƏLƏR

Məqalə Azərbaycanın müasir moda dizaynerlərinin yaradıcılığında milli ornamentlərin tətbiqinə həsr edilib. Təhlilə istedadlı modelyer-dizaynerlərdən olan Fəxriyyə Xələfovanın, Gülnarə Xəlilovanın, Nəzakət Əhmədovanın, Natəvan Əliyevanın, Nərgiz Eyvazovanın və b. son dövrdə yaratdıqları milli üslublu müasir geyim nümunələri cəlb edilmişdir. Qeyd edilir ki, müasir geyim modellərində daha çox əsrlərdən bəri sevilə-sevilə qorunub saxlanılan qədim xalçalarımızı bəzəyən ənənəvi ornamental naxışların həm orijinal variantları, həm də yeni interpretasiyası tətbiq edilərək xalq sənətimizin bu zəngin irsini gələcəkdə də təbliğinə imkan verəcək.

Açar sözlər: Azərbaycan, müasir, moda, geyim dəsti, modelyer, milli, ənənə, ornament, tərtibat.

XX əsrin son rübündə, yəni 1990-cı illərdə cərəyan edən ictimai-siyasi hadisələr istər-istəməz mədəniyyətin inkişafına da təsir göstərmişdir. Bu dövr dəbin də tənəzzülü ilə müşahidə olunurdu. Ancaq, tənəzzüldən sonra başlayan yüksəliş, sakit və firavan həyatın inikası müxtəlif dəb təmayüllərində özünü göstərməyə başlayır.

Müasir Azərbaycanın moda sənayesini təmsil edən məşhur geyim dizaynerləri əsrlərlə formalaşmış inkişaf etmiş geyim mədəniyyətimizi, günümüzə çatmış ənənələri yaşatmaqda davam edirlər. Onlar ənənəni yaşadaraq yaratdıqları müasir geyim nümunələrində milli elementlərdən yerində və zövqlə istifadə edərək beynəlxalq səviyyədə Azərbaycanın zəngin mədəniyyətini təbliğ etməyə, dünya geyim mədəniyyətinə uğurla inteqrasiya etməyə çalışırlar.

Tanınmış modelyer olan Fəxriyyə Xələfova hər zaman milli geyim ənənələrindən ilham almış və onu müasir geyim formaları ilə ustalıqla birləşdirərək yeni formalar təqdim etməyi bacarmışdır. Onun yatardığı orijinal dizayna malik olan qadın libasları, geyim dəstləri konstruktiv quruluşu, faktura fərqliliyi, təbiətdə mövcud olan əsrarəngiz rəngləri özündə cəm etməsi baxımdan hər zaman seçilir.

Fərəhləndirici haldır ki, Əməkdar İncəsənət xadimi Fəxriyyə Xələfovanın yaratdığı geyim dəstləri Ermitajın daimi kolleksiyasına daxil edilmişdir. Modelyerin “Şərq maqnetizmi” adlı kolleksiyasından olan və unikal milli Azərbaycan ornamentləri ilə tərtib edilmiş iki nümunə 2014-cü ildə Ermitajda sərgilənərək daimi saxlanma yeri olaraq muzeyin fondunda yerləşdirilmişdir. Nümunələrdən biri kəlağayı elementləri ilə tərtib edilmiş müasir biçimli ipək paltardır.

Azərbaycan modelyerlərinin bir çoxu müasir geyim tərzinə üstün veriri, onların bədii tərtibatında milli elementlərin istifadəsinə xüsusi diqqət yetirirlər. Onların yaradıcılığında yer almış milli kolorit ənənələrin qorunub saxlanmasından, yeni təmayüllərlə zənginləşdirmək sayəsində əsrlərdən keçib dövrümüzə çatmış qiymətli maddi irsin mühafizə olunmasında xəbər verir. Buna sübut olaraq istedadlı modelyer Gülnarə Xəlilovanın milli ənənələrə əsaslanan yaradıcılığını qeyd etmək yerinə düşər. Bu baxımdan milli geyim tədqiqatçısı, sənətşünas S.Sadıxovanın modelyer haqqında fikirləri maraq doğurur: “...G.Xəlilova bir qayda olaraq, yumşaq, plastik siluet əmələ gətirən incə parçalara üstünlük verir. Modelyer hər zaman milli geyimi müasir dizaynda verməyə çalışır, klassikanı müasir üslubda birləşdirməyə can atır. Onun yaratdığı qadın gözəlliyi idealını Azərbaycan qadınının müasir surəti təşkil edir. Reallıqda əs olunan cəlbedici orijinal dizayna malik olan qadın geyim dəstlərinin konstruktiv quruluşu, faktura müxtəlifliyi və ahəngdar rəng həlli özündə bütün rəng spektrlərini cəm edən gözəl xalçalar kimi əsrarəngizdir” [2]. Həqiqətən də, Gülnarə Xəlilovanın üslubunu müəyyənləşdirən başlıca

cəhət müəllifi olduğu müxtəlif təyinatlı və funksiyalı geyimlərinə ənənəvi elementlərdən geniş istifadə etməsidir. Milli ornamentlər olan buta, islimi, mədaxildən bolluqla və yerində yararlanan modelyer, həm də ənənəvi geyimlərə müasir forma verməyə çalışır. Milli geyimlərin konstruktiv formasına çox da müdaxilə etmədən onu müasir həyat üçün praktiki vəziyyətə gətirməyi ustalıqla bacarır. Tanınmış modelyerin milli üslublu geyim nümunələri dünyanın müxtəlif podiumlarında uğurla nümayiş etdirilir. Onun “Etnopodium Baykalda” moda festivalında nümayiş olunan geyim kolleksiyasında milli geyim elementlərinin müasir təfsirini görmək olar. Burada rəssam-modelyer orta əsr və XIX əsr Azərbaycan geyimlərinin sintezini böyük müvəffəqiyyətə tətbiq edə bilmişdir. Önemli odur ki, geyim dəstləri milli ornamentlərin ən parlaq nümunələri ilə tərtib edilmişdir.

Gülnarə Xəlilovanın “Turan” adlı milli geyim kolleksiyasında da istedadlı sənətkar müasir biçimli geyim dəstlərini milli ornament və naxışlarla zəngin tərtib edir. Zahirən müasir konstruktiv quruluşa malik olan geyim dəstlərini modelyer milli geyim nümunələrində olan arxalıq, çaxçur, araxçın elementlərinin müasir interpretasiyası ilə zənginləşdirmiş, milli naxış motivlərini yerli-yerində tətbiqinə nail olmuşdur.

Milli ənənələri həmişə üstün tutmasını və əsərlərində milli ornamentikaya sadıqlığının nümayişini modelyerin Avropa, Asiya və Amerikadan olan modelyerlərin, jurnalistlərin və moda mütəxəssislərinin iştirakı ilə keçirilən Qazaxıstan moda sənayesində ən iddialı və geniş miqyaslı tədbir olan “Aşpara” Fashion Week-də nümayiş olunan kolleksiyasında görmək olar.

Müasir Azərbaycan modasının digər tanınmış istedadlı nümayəndələrindən biri olan Leyla Əhmədovadır yaradıcılığının əsas qayəsi silueti vurğulamaqdır. Onun “Səhrada qar” adlı kolleksiyası forma və siluətlərin bənzərsiz biçimləri, maraqlı rəng həlli, ənənəvi ornamental motivlərinin orijinal həlli ilə fərqlənir.

Modelyerin “Şəbəkə” adlı kolleksiyası xüsusi marağa səbəb olmuşdur. Burada o milli zərgərlik texnikası olan şəbəkədən istifadə etmiş, müasir konstruktiv həllə malik olan libasları metal tellərdən tərtib edilmiş baş geyimi, hündür boyunduruqlu lif hissəsi ilə böyük zövqlə bəzəmişdir.

Azərbaycan modelyerlərinin bir çoxu müasir geyim tərzinə üstünlük versə də, onların bədii tərtibatında milli elementlərin istifadəsi mühüm yer tutur. Modelyer-rəssamların işlədikləri geyim dəstlərində milli koloritin, ənənələrin yaşadılması, onları yeni təmayüllərlə zənginləşdirir, bunun sayəsində əsrlərdən keçib dövrümüzdə çatmış qiymətli maddi irs mühafizə edilmiş olur. Azərbaycanda moda sahəsi üzrə milli ruhu formalaşdıran, ənənəvi üslubda modern cizgilərini nümayiş etdirərək uğurlu ahəngdarlıq yaradanlardan biri də tanınmış modelyer-rəssam Nazim Yunusovdur. Onun 2000-ci ildə sərgilədiyi “Axşam geyimləri” kolleksiyası milli koloritin müasir şəkildə təqdimatının göstəricisidir. Rəssamın “Şərq”, “Xalça”, “Milli geyim” kolleksiyaları adlarından da görüldüğü kimi əsasən ənənəvi ornamentlərlə təqdim olunan milli üslubun müasir geyimdə müvəffəqiyyətli sintezindən xəbər verir. Nazim Yunusov 2001-ci ildə yaratdığı kolleksiyasının orijinallığını vurğulayaraq yeddi qadın və bir kişi obrazı modeli ilə neft mövzusunun ilk variantını hazırlamış və nümayişə “Neft üslubu” adını vermişdir. Onun 2006-cı ildə ərsəyə gətirdiyi “Milli üslub müasir variantda” işlədiyi kolleksiyada keçmişlə bugünün geyimləri stilizə edilərək müqayisəli şəkildə təqdim edilmişdir. Məqsədə çatmaq üçün modelyer novator elementləri ilə ənənəvi ornamentlərin ahəngini yarada bilmişdir.

Azərbaycan moda dünyasında artıq təsdiqini tapmış modelyer Nəzakət Əhmədova da milli ornamentlərə meyli ilə diqqət çəkir. Onun yaratdığı “Militari” adlı kolleksiyada milli geyimin elementlərini görmək olar. Modellərini qadın üst geyimi olan çəpkənin və çaxçurun müasir interpretasiyaları ilə zənginləşdirən N.Əhmədova, bu geyim elementləri ənənəvi ornamentlər olan buta və islimi naxışlarla tərtib etmişdir. Kolleksiyanın adını təsdiq etdirən və geyim

dəstlərini zənginləşdirən hərbi geyim aksesuarları olan saçaqlı poqonlarda (çiyin qayışları) da ənənəvi ornamentlərlə tərtib edilmişdir.

Modelyerin milli geyim kolleksiyasında təqdim etdiyi libasların da bədii tərtibatında ənənəvi naxışlar nəzərə çarpır. Yuxarıda adı çəkilən kolleksiyada olduğu kimi, burada da modelyer-rəssam milli geyim elementləri olan çaxçur, çəpkən, ətək, aracımla məharətlə istifadə etmiş, onları ənənəvi zinət əşyaları ilə zənginləşdirmişdir. Ornamental frizlər libasların bel nahiyəsində yerləşdirilən kəmərlərin və araxçınların haşiyəsində də yer almışdır.

Modelyer Səbinə Hüseyn də yaradıcılığında hərbi geyim elementlərinə müraciət etmişdir. Onun yaratdığı müasir geyim dəstlərində milli kişi çuxalarına xas olan vəznələri görmək olar. Əsasən iki elementlə ibarət olan dəstlərdə modelyer don və onun üstündən geyilən arxalığın müasir təfsirini görmək olar. Üst çiyin geyimin çiyin və ətəyi saçaqlarla təchiz olunmuş, sinə nahiyəsi və arxalıqların ətək bucaqları ənənəvi ornamentlə bəzədilmişdir. Modelyer geyim dəstlərinin bədii tərtibatında daha çox Azərbaycan xalçalarında tətbiq edilən ənənəvi ornamentlərdən və ölkəmizin milli ağacoyma sənəti olan şəbəkənin naxışlarından məharətlə istifadə etməyi bacarmışdır.

Azərbaycan geyimləri üçün səciyyəvi olan bədii xüsusiyyətlər, dekorativ, ornamental motivlər Azərbaycan modelyerlərinin hər zaman diqqət nəzərində qalmaqdadır. Milli geyimlərimizi hər zaman fərqləndirən əsas elementlər, məsələn, paltar üzərində həkk olunan şəbəkəli naxış, rəngarəng muncuqlar, bəzəkli qaşlar, dəmir pullar, butalı təsvirlər, geyimləri tamamlayan aksesuarlar və digər önəmli cəhətlər müasir modelyerlərin geyim dəstlərində yer alan elementlərdəndir. Bu elementlərin geniş tətbiqini modelyer Səbinə Hüseynovanın ərsəyə gətirdiyi “Azərbaycan nağılı” adlı kolleksiyasında müşahidə etmək olar. O, yeni biçimləri və dəb sahəsində töhfələri ilə müasir Azərbaycan modasına özünəməxsus dəsti xəttini siraət etdirməyi bacarmışdır. Səbinənin “Vağzal”, “Xalça tarixi”, “Quşlar”, “Xəzər şəhzadəsi”, “Qobelen kolleksiyası”, “Cənnət bağı” kimi mövzulara həsr geyim modelləri ona bu sahədə bir çox uğurlar qazandırmışdı. Tarixin bizə miras qoyduğu milli geyimlərdən bəhrələnen Səbinə Hüseynova bu kolleksiyada Şərqlə Qərbin, folklor ilə müasirliyin geyimlərini sintez edərək vahid bir forma yaratmağa nail olmuşdur.

Modelyer Səbinə Hüseynova müasir üslubda həll edilmiş geyim dəstlərində qızılı saplarla milli tikmələr vasitəsilə ənənəvi buta, islimi ornamentlərdən məharətlə istifadə etmişdir. O, 2000-ci ildə İngiltərənin London şəhərində keçirilən “Yüksək moda nümayişində” “Azərbaycan nağılı” adlı kolleksiya ilə çıxış etmişdir. Eyni zamanda bu kolleksiyanın bir bloku olan “Xalça tarixi” ilə yarışmaya qatılan modelyer uğur qazanaraq “Qran-pri” mükafatına layiq görülmüşdür. Həmin yarışma 2003-cü ildə Rusiyanın paytaxtı Moskvada moda tarixçisi Vyaçeslav Zaytsevin məşhur Moda evində təşkil olunaraq, usta rəssam və modelyerlərin iştirakı ilə baş tutmuşdur. Səbinə Hüseynova bu ənənəvi yarışmanın qalibi olaraq “Qızıl heykəlciyə” layiq görülmüşdür.

Hər bir modelyerin öz üslubu, iş prinsipi və onu ilk baxışdan tanıdan fərdi dəst-xətti vardır. Bu baxımdan modelyer Nailə Quliyevanın yaradıcılığı diqqətə layiqdir. Modelyer yaradıcılığında əsas yeri trikotaj məmulatlar tutur. Onun sevimli iş materialı olan yumşaq fakturalı, incə siluet yaradan zərif parçalar daxildir. Koloristik baxımından etnik geyimlərə yaxın olan kostyumların rəng palitrası zəngin və çeşidlidir. Burada pastel tonlardan başlamış tünd, dolğun rənglərə kimi rast gəlmək mümkündür. Modelyerin geyimlərində isti rəng tonları xüsusi yerə malikdir. Çox zaman qədim Şəki ipəyindən daha çox istifadə edən müəllif axıncı parçalar vasitəsilə əmələ gələn zahirən sadə görünən və əsasən modern üslubda işlənmiş siluetin üzərində milli ornamental elementlərini əks etdirir. Beləliklə, modelyer milli elementləri müasir geyim formaları ilə uğurla sintez edir.

Azərbaycan moda sənayesinin görkəmli nümayəndələrindən biri də dizayner Zümrüd Mirzəliyevadır. Bakıda keçirilən moda həftələrində parlaq iştiraki ilə seçilən Zümrüd Mirzəliyevanın milli rəngli zərif kolleksiyalar ona böyük şöhrət qazandırmışdır. Moskvada keçirilən yüksək moda “Etno-Erato” adlı Avrasiya müsabiqəsində iştirak edən modelyer “Azərbaycan” kolleksiyası ilə çıxış etmiş və “Müasir geyimdə etnik motivlər” nominasiyasında ikinci yeri qazanmışdır. Bu kolleksiyanın müasir konstruktiv formalara malik olan geyim nümunələrində Azərbaycanın qədim dövrlərdən tutmuş bu günə kimi keçdiyi tarixi yol izlənir. Belə ki, gündəlik həyatda geyilə biləcək libasların yaxalarında əks olunan naxışlar Azərbaycan sözünün hərflərini əks etdirir. Hər bir hərfin daxilində verilmiş milli təsvir milli ornamentlərin əhatəsində verilmiş ölkənin tarix boyu əldə etdiyi nailiyyətləri əks etdirir.

Modelyerlər nəslindən olan Şəhla Qəhrəmanova da öz yaradıcılığında müntəzəm olaraq milli ornamentlərdən istifadə etmişdir. O, 2002-ci ildə orijinal həlli ilə seçilən “Qara rəngli kokteyl” geyimini hazırlamış və bu da dəblə maraqlananlar tərəfindən uğurlu bir addım kimi qəbul edilmişdir. Modelyer xırda biser muncuqlarla əhatə olunan xalçalarda rast gəlinən və göl adı verilən ornamental kompozisiyanı paltarın kürək hissəsində yerləşdirərək, bütövlükdə maraqlı bir görüntü yaratmışdır. Göl xalça ornamentinin belə istifadəsi Səfəvilər dövrünün fərəc adlı üst geyimində olan kürək naxışı ilə səsləşir, geyimə zənginlik verərək milli irsə qayıdış kimi dəyərləndirilir.

Qədim tariximizi özünün geyim nümunələrində yaşatmağa çalışan modelyer Pərvin Hüseynova 2004-cü ildə yaratdığı “Sırlı Qobustan” adlı kolleksiyası ilə çıxış etmişdir. Bu kolleksiyaların geyim nümunələrinin dekorativ tərtibatında Qobustan qaya təsvirlərinə geniş yer vermişdir. Geyimlərin rəng ahəngi, kontrastlığı, mütənasib həlli düzgün düşülmüşdü. Geyimlərin qollarına taxılan bənd və sarğılar, ayaq bağları üçün istifadə edilmiş parçaların bədii tərtibatında iştirak edən Qobustan təsvirləri applikasiya texnikasında icra edilmişdir və tamaşaçıya həmin abu havanı yaratmağa xidmət edir.

İstedadlı modelyer Nərgiz Eyvazova öz yaradıcılığında yeni dəbli modellərində utilitar və estetik tələblərə uyğun olaraq məhz funksionallıqdan və tarazlıqdan çıxış edir. Onun kolleksiyaları dövrlərin və zamanın sürətli işləməsinə görə dəyişməyən Vətənə məhəbbət mövzusunda yeni orijinal yanaşma ilə nəzərə çarpır. Modelyerin “Love My Azerbaijan” kolleksiyası maraqlı rəng birləşmələri, formaların incəlikləri, yumşaq xətlər, əl işləri ilə fərqlənir. Modellər struktur və texnoloji cəhətdən inkişaf etmiş, kompozisiya baxımından mükəmməldir. N.Eyvazovanın yaratdığı geyim nümunələrində xalq dekorativ-tətbiqi sənətində geniş yer almış rənglərdən və naxışlardan istifadə edilmişdir. Qarşı rənglərin birləşmələri, forma baxımından kontrast olan elementlər, dəqiqliklə seçilmiş aksesuarlar Şəki ipəyindən yaradılmış modellərə xüsusi zəriflik verir.

Son illər yaradıcılığı ilə bir neçə uğurlu layihələrə imza atmış gənc modelyerlərindən biri də Natəvan Əliyevadır. “Natavan Gallery”-nin qurucusu olan Natəvavan həm də Azərbaycan milli geyim nümunələrinin kolleksiyasını toplamaqla məşğul olur. Onun canlandığı obrazların bir çoxu fərqli parçaları, biçimləri, müxtəlif printli materialları, iri həmdə cəlbedici aksesuarları ilə seçilir. Modelyerin yaratdığı geyim nümunələrində xüsusi vurğu Azərbaycan baş geyimlərinə və toxuma corablara yönəlib. O, milli baş örtüyü olan kəlağayların, şalların müxtəlif cür örtmə variantlarından istifadə edir, toxuma yun corabların ornamentikasında milli xalça naxışlarından geniş tətbiq edir. Modelyer maraqlı üsula əl ataraq əl toxunuşlu corabları uzunboğaz çəkmələr kimi təqdim edir, eləcə də modellərini milli zərgərlik məmulatları ilə zənginləşdirir.

Natəvan Əliyeva 2019-cü ildə təqdim etdiyi “Beauties of Karabakh” kolleksiyasında UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Repräsentativ Siyahısına daxil edilmiş Azərbaycanın milli baş örtüyü olan kəlağaydan geniş istifadə etmişdir. Yeni kolleksiyayı milli Azərbaycan motivlərinə həsr etmişdir.

Biçim və forma baxımından müasir və izləyicinin diqqətini milli Azərbaycan geyiminin rəng və naxışlarına yönəldən kolleksiya Azərbaycan qadın geyimlərinin tarixi keçmişini müasir moda meylləri ilə ahəngdar şəkildə birləşdirir. Müxtəlif rəngli başma naxışlı kəlağayılar geyim dəstlərində baş, bədən, bel elementlərində tətbiq edilmişdir. Yüksək zövqə malik olan Natəvan Əliyeva yaratdığı geyim dəstlərində kəlağaydan tikilmiş ətək, şalvar, baş örtüyü elementlərini öz kolleksiyasında qorunub-saxlanılan milli geyim nümunələri və gümüş zinət əşyaları ilə çox uğurla sintez edir. Xalça kompozisiya quruluşları və ənənəvi ornamental elementlər modelyer-rəssam Kəmalə Qurbanovanın “Zamanın yaddaşı” adlı geyim kolleksiyası da geniş yer almışdır. Kolleksiyaya daxil olan müasir geyim nümunələrində milli geyim elementləri olan köynək, ətək və çaxçurun konstruksiyaların müasir variantları tətbiq edilmişdir. Geyim dəstlərinə daxil olan toxunma papaqlar, çantalar, müxtəlif bəzək əşyaların bədii tərtibatında da milli xalça kompozisiya və motivlərindən istifadə edilmişdir.

2006-cı ildə modelyer Orxan Sultan «Şərq ilahəsi», “Qədim şəhərin qadını” və “Bahar gözəlliyi” adlı kolleksiyaları ilə Moskvanın nüfuzlu “Krokus Siti Moll” podiumunda çıxış edərək özünün təkrarsız üslubunu, rəng və ornament duyumunun fərdiliyini nümayiş etdirmişdir [7]. Sənətsünas Telman İbrahimovun qeyd etdiyi kimi, “Bu kolleksiyada modelyer milli Azərbaycan motivlərindən, ornament və elementlərdən istifadə edərək, tamamilə yeni və maraqlı modellər yaratmağa müvəffəq olmuşdur” [3, s.48]. Orxan Sultan bu kolleksiyada Qərblə Şərqi, yeniliklə keçmişin qovuşması ideyası ilə çıxış edir. Burada təqdim olunan yeni geyim dəstləri sübut edir ki, modelyer ənənəvi ornamentin mahir bilicisi, milli naxış və elementlərdən ustalıqla istifadə etmək bacarığına malikdir.

Geyim mədəniyyətimizin köklərini təşkil edən ənənəvi ornamental motivlərin müasir dövr modelyerlər tərəfindən tətbiqi, onların yeni dəbli kolleksiyalarında yer alması və savadlı istifadəsi etnik üslubda unikal və maraqlı bir görüntü yaratmağa imkan verir. Müstəqillik dövründə Azərbaycanın moda sahəsində bir çox nailiyyətlərin əldə olunması, irəliləyişlərin baş verməsi birdə belə bir fikrə gilməyə imkan verir ki, artıq ölkədə modanın uğurlu inkişafına kifayət qədər imkan yaradılmışdır. Moda sahəsində çalışan gənc modelyerlərin əldə etdikləri bilik və bacarıqlar, zövq və peşəkarlıq, nəticədə də müəyyən nailiyyətlərin əldə edilməsi sübut edir ki, müasir Azərbaycan moda sahəsi inkişaf yoldadır.

Bu sırada İnci Kərimovanın “Şərq inciləri” kolleksiyası maraqlı doğurur. Müasir üslubda işlənmiş kolleksiyada müəllif Azərbaycan dekorativ-tətbiqi sənətinin ən zəngin növü olan xalçalardan bəhrələnmiş, bu sənət növünün incilərindən geniş surətdə istifadə etmişdir. Əntiq kilim və xurcun hissələrini parça növləri ilə sintez etmiş müəllif, müasir biçimli libaslara millilik ruhu gətirmişdir. Modellər əlvanlığı ilə, düzgün rəng seçimi ilə, ornamental tərtibatı ilə göz oxşayır. Belə ki, I modelin narıncı rəngli düz biçimi, başa taxılan kəlağaydan düzəldilmiş çalma ilə həmahəngdir. Geyim dəstinin ən parlaq hissəsini təşkil edən ön tərəfi xurcundan biçilmiş köynək və kompleksə əlavə olunan kətan parça hissəsi, modeli həm orijinal, həm də baxımlı edir.

Eyni fikri tünd göy rəngli digər bir model haqqında da deyə bilərik. Geyim dəstində istifadə olunan əlvan qobelen parçası eyni tərtibatla işlənmiş uzun boğaz çəkmələrdə təkrar olunur. Bu rəngarəng elementləri tünd göy fonda istifadə edən gənc modelyer, tələb olunan məqsədə çatmışdır: qobelenin əlvan naxışlarının gözəlliyi burada daha qabarıq əks olunur. Diqqəti cəlb edən başqa bir modelin orijinal biçimli sarı tumanı eyni rəngli baş örtüyü ilə həmahənglik təşkil edir. Yenə də tünd fonun üstündə verilən bu geyim elementləri, həndəsi kilim ornamentləri ilə şaquli istiqamətdə boğazdan ətəyə qədər yerləşdirilib ki, bu da geyim dəstinə xüsusi yaraşır verir.

Müasir üslubda işlənmiş başqa bir modelin yaşıl ipəkdən büzmə şəklində icra olunmuş qısa tumanı yan tərəflərdən kilim hissəciklərlə bəzədilib. Tor parçadan biçilmiş köynəklə sarı uzunboğaz çəkmələr geyim dəstinin isti rəng qammasını təsdiqləyir. Və, nəhayət, qırmızı modelin kəndir vasitəsilə bel nahiyəsində birləşdirilmiş xurcun hissəsi, müəllifin zövğünü, kolorit duyumunu aşkar edir.

Kolleksiyaya əlavə olunan aksesuarlar da diqqəti cəlb edir. Sarı misdən döymə və şəbəkə üsulu ilə düzəldilmiş üzük, sırğa və bilərziklər kolleksiyanın adına müvafiq olduğunu sübut edir.

Gənc modelyer Cəmilə Salmanlının 2018-ci ildə hazırladığı “Göy qurşağı” adlı geyim kolleksiyasında təqdim etdiyi geyim nümunələri ənənəvi üsabda işlənmiş bədii dekorativ həlli ilə seçilir. Əsasını sarı rəng təşkil edən sadə siluetli donun lifi bədənə üst hissəsini qeyd etdiyi halda, onun tumanı bədənə aşağıya doğru trapesiya formasını alır və qadın qamətinin bir qədər də uca görünməsinə qulluq edir. Konstruktiv baxımından eyni üslubda biçilmiş paltarın tumanı və qolları trapesiya formasını alaraq, aşağıya doğru genişlənmə istiqamətində həll olunublar. İlk baxışdan çox da mürəkkəb olmayan libasın dekorativ həlli diqqəti cəlb edir. Belə ki, burada həndəsi ornamentlərdən təşkil olunmuş xalça haşiyələrindən ibarət zolaqlardan istifadə olunub ki, onlar da donun üçbucaq formalı boyun kəsiyini bəzəyərək ətəyə doğru istiqamətlənir və ətəyə qədər uzanır. Boyunda başlayan haşiyə zolağı aşağıya doğru uzandıqca iki özü enində genişlənir və ətəyin gen balağı arasında itmir və gözə çarpacaq dərəcədə libası zənginləşdirir. Eyni təsvirli zolaqlar libasın belini kəmərlə təki əhatə edərək, öndən çarpazlaşır və arxa hissədən bir-birinə birləşir.

Beləliklə, geyim kolleksiyalarının bədii tərtibatında tətbiq edilən ornamental xalça motivləri, müasir Azərbaycan modelyerlərin zövqünün keyfiyyəti, qədim naxış motivlərinə xəyali sədaqətin sübutudur. Buna görə də ornamentdə keçmiş obraz və anlayışların aktiv istifadəsi bu sənətin həyatiliyinin zəminidir.

Müasir moda bizə bu mənada hüdudsuz imkanlar təqdim edir. O, tamamilə azaddır və hansısa bir iddiaçılıqdan uzaqdır. Bu fürsətdən düzgün istifadə edərək şansları əldən buraxmaq, bizim özümüzə asılıdır. Axı moda, fərdiliyimizin zahiri təzahürü olaraq, həmişə olduğu kimi bizim həyatımızda mühüm rol oynayır. Buna görə də qadının üstün cəhətlərini qeyd edən və onu daha cazibədar edən stilin ardınca getmək lazımdır.

Bu mənada kökümüzdə nəzər salıb ondan bəhrələnmək tamamilə yerinə düşər. Çünki məhz keçmişimizdən miras qalan, milli ənənələrə köklənərək yeni, müasir üslubda işlənmiş geyim nümunələri zövq oxşayır və həmişə tələb olunmaqdadır. Çağdaş Azərbaycan modasının əsas qayəsini onun geyim dizaynında, printlərdə, aksesuarlarda və s. əksini tapan ənənəyə bağlılıqdır. Məhz bu milli qayə bizim modanı fərqləndirir. Əsası odur ki, milli ornament müasir dizayna uyğunlaşdırılmalı və çevirməyi bacarmaq.

Nəticə olaraq, qeyd etməliyik ki, müasir moda dizaynerlərinin bədii vasitələrinin arsenalına daxil olan ənənəvi ornament olduqca möhkəm bir yer tutmuşdur. Müasir geyimdə əks olunan xalq naxışının ənənəvi əsası, irsin qoruması və inkişafı, dövrlərin canlı bağlılığını təmin edir.

ƏDƏBİYYAT

- 1.Əzizova A.A. Müasir modanın inkişaf mərhələləri. Metodik vəsait. Bakı, 2016, 172 s.
- 2.Gülnarə Xəlilova. Kataloq. Giriş S.Sadıxova. Bakı: CBS.
- 3.İbrahimov T. Müasir moda sənəti. Bakı, 2007.
- 4.Sadıqova S.İ. Batika və geyim modelləşdirilməsində ondan istifadə. Bakı, 2004.

5.Şamsadinskaya M.A. Müasir dövr milli Azərbaycan geyim nümunələrində ornamentallıq // III Uluslararası Dergi Karadeniz Sosyal bilimler Sempozyumu (İBSESS) Baku-Azerbajjan. 2019, ss.80-83.

6.Xəlilova G. Kataloq. Ön söz sənətş. üzrə elmlər doktoru S.Y.Sadıxovanındır. Bakı, 2014.

7.Moscow-baku.ru/news/culture/modeler_i_dizayner_orkhan_sultan_bezumno_lyublyu_baku_no_vsegda_skuchayu_po_moskve/

**Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq
Akademiyaşının dissertantı
e-mail: sha_meri@hotmail.ru*

Mehriban Shamsadinskaya

ORNAMENTAL TRADITIONS IN MODERN AZERBAIJANI FASHION

The article is devoted to the use of national ornaments in the work of modern Azerbaijani designers. The analysis included recently created samples of modern clothes in the national style of talented designers Fakhriya Khalafova, Gulnara Khalilova, Nazaket Akhmedova, Natavan Aliyeva, Nargiz Eyvazova and others. It is noted that the use of both original versions and new interpretations of traditional ornamental patterns adorning old carpets in modern clothing models will make it possible to popularize this rich heritage of Azerbaijani folk art in the future.

Keywords: *Azerbaijan, modern, fashion, set of clothes, fashion designer, national, tradition, ornament, design.*

Мехрибан Шамсадинская

ОРНАМЕНТАЛЬНЫЕ ТРАДИЦИИ В СОВРЕМЕННОЙ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ МОДЕ

Статья посвящена применению национальных орнаментов в творчестве современных азербайджанских модельеров. В анализ были включены недавно созданные образцы современной одежды в национальном стиле талантливых дизайнеров Фахрии Халафовой, Гульнары Халиловой, Назакет Ахмедовой, Натаван Алиевой, Наргиз Эйвазовой и других. Отмечается, что применение как оригинальных версий, так и новых интерпретаций традиционных орнаментальных узоров, украшающих старинные ковры в моделях современной одежды, позволит в будущем популяризировать это богатое наследие народного искусства Азербайджана.

Ключевые слова: *Азербайджан, модерн, мода, комплект одежды, модельер, национальная, традиция, орнамент, дизайн.*

(Sənətşünaslıq elmləri doktoru İnarə Məhərrəmovə tərəfindən təqdim olunmuşdur)

**Daxilolma: İlk variant 02.10.2020
Son variant 10.12.2020**